

Sicole

Les accints (II)

(avou des idêyes da Roland Neuprez)

Èn accint, c' est ene pitite faflote ki s' mete dissu ene voyale po ndè candjî l' prononçaedje.

E walon, gn a cwate sôres d' accints corants. Li scole di dvant, dj' avéns veyou li tchapea u toetea. Vola les ôtes :

1. l' accint sol hintche u accint sol gâtche u accint montant : e walon, end a k' so li lete E : ça dene li son é. Roland el lome **betchou E**.

Egzimpes :

* rifondou walon :

** single^é, tchandlé^é, pilé^é, colé^é, mestré^é (i respondèt a ene cawete francesse -ier ki n' a nén divnou l' cawete -î come les ôtes : mestî, tcherpetî, papî).

** pârticipes erîreces des viebes del prumire sôre : dj' a tuzé^é a ça del nute ; il a viké^é disca ûtante ans ; elle a trawé^é s' bele cote ; i n' ont nén rpassé^é ; dji lyi a dné^é m' plaee ; elle a bén tchanté^é ; ass ritrové^é tes clés ?

** betchfessî scrijha én [diasystème orthographique] : il a b^{én} reyussi ; dji n' a n^{én} soe ; gn a pus r^{én}, do l^{én} po fé des l^{én}çous ; i tchant^{én} ; i djouw^{én} ; c' est cuz^{én} cuzene ; Mârt^{én} va so s' djârd^{én}, i voe on lap^{én} ki magne si pierz^{én} ; i houke si tch^{én} ; ki vore sol lap^{én} ; vo n' la-t i n^{én} k' il apice b^{én} !

* Systinmes Feller : c'èst pou l' pr^{és}idint ; dji va v^{éy} qwè ; dj' a mach^é ; dju l'a fot^é a l'ouh ; il a yu one pèt^{éy}e ; vo-t'ènn'-là one, di pask^{éy}e ; ma bwécèle èst od^ée.

2. l' accint sol droete u accint dischindant : e walon, end a k' so li lete E : ça déne li son è. Roland l' lome **schayî E** (hyayî E = E « ardoisé »)

Egzimpes :

* rifondou walon : (i gn a brâmint moens k' e sistinme Feller) : i n' est nén a l' apr^{ès} d' ça ; dins l' bw^{ès} dé Cîn^è ; li pîce a yeu brâmint do succ^{ès} ; ki fwait i, è^{m-n} ome ? è^s feme a peté å diåle ; è^ç voye la n' moenne nole pârt.

* Systinmes Feller : c'èst d^{ès} r^{ès}ponses d' èstèⁿès ; è^{le} va tchant^è a J'm^èle ; il è^s ; m^{ès} trw^{ès} couch^{ès} sont cr^èv^{ès} ; li ch^èvreû a pass^è tr^èvi^è l^{ès} fil^{ès} d' ronches ; è^m corti, dj' è^{wè}, va, d^{ès} spw^{ès} ! ; è^{nn'} al^è d' Anl^è pa Trans^ène v^{ès} Dj^èd^ène ; il èst p^èl^è so s' mak^ète ; il èst bi^è maqu^è ! do pi^èrs^ègn po l' lap^ègn.

3. l' accint-bole [rond en chef]

E walon, on l' ritrouve sol lete A (â, Å) ki s' lome adon A-bole u A-botroûle.

* Rifondou walon : c' est l' betchfessî â, ki s' prononce « â » u « au » : dj' a stî â^s frambâ^jhes, dj' els a metou sol tâ^ve, mins l' schâ^le s' a stâ^ré dsu, ey ele s' ont spâ^rdou pattavâ^a, disk' â^s sâ^s del hâ^ye, ki sont ddja d' â^dje.

* Systinmes Feller : dins l' Feller lidjwès dispu 1901, e vervîtwès dispu 1947.

Eciclopedeye

Les mâtches di l' Eter-Sambe-et-Mouze

C' est des porcessions å no [*au nom*] d' on sint. Ele kimincèt li prumî dimegne di may (a Târciene) et finixhèt li troejhinme dimegne d' octôbe (a Viyé-Potreye).

C' est ene vraiye porcession rilidjeuse, la k' on pormoenne li sârcô [*châsse*] do sint (Porcession Sinte-Rolande a Djerpene). Mins po l' bén wårder, gn a eto des djins ki rotèt padvant et padrî, moussîs a sôdârd di l' ancyin tins. Gn a des costumes do tins d' Napoleyon, et des cis des prumîs tins del Beldjike.

Les mårtcheus rotèt sol tipetape [*rythme*] des tabeurs et des sifes [*fifre*].

Cwénze des mâtches di l' Eter-Sambe-et-Mouze ont stî rashîtes [*inscrites*] å « Patrimoenne nén djondâve » [*patrimoine immatériel*] di l' Umanité. I faleut k' elle âyénxhe 100 ans d' âdje, et s' awè passé sins manke (sâf tins des anêyes di guere).

Li floreye Pâke (la florîe Pauke)

(Laurent Dabe, so internet)

Li floreye Pâke, c' est l' dimegne divant Pâke. I rmimbere l' arivêye da Djezus-Cri a Djeruzalem, ashî so ene bourike, et les djins ki l' ascoyént [*accueillaient*] avou des pâmes [*palmes*] di pâlmî (vetes tote l' anêye).

Avår ci, les pâmes ont stî replaeceyes pa des coxhetes di pâkî [*buis*], on bouxhon ki dmeure vert di l' ivier. On les lome des « pâketes ». On les fwait beni a messe. Adon, on les va mete so les tombes, les cruçfis, les otos, les tchamps k' on vént d' semer u ki cmincèt a poussî.

Pocwè nén des djniesses u do sapén ?

Spot : elle a yeu ses pâcaedjes divant ses pâketes. Advinez l' sinse !

Sicrijheu e walon

Michel Robert (sipoté Cabu) (vinou å monde e 1954), c' est on scrijheu d' pîces di teyâte e walon. Il est eto l' essinneu [*metteur en scène*] di ses pîces avou l' dramatike «L' Ekipe» di Djerpene.

Di ses mestîs, il a stî facteur, griyeu d' cafè, câbartî, restoreu eyet scabén al comene di Djerpene.

Al pinsion, il a divnou directeur del « Måjhon des Walons »

Il a scrît toplin des pîces di teyâte, ey eto des powezeyes, aprume so les porcessions di l' Eter-Sambe-et-Mouze.

Il emonta on rlomé spectåke « Son et Loumires » å tchestea d' Åco. Dins l' sitroete plake di sovni, gn a deus bokets e walon, li prumî : c' est «Dji so l' ovrî do tins ki passe», on tecse powetike da sinne.

Dji so l' ovrî do tins ki passe

Djowe, djowe, l' acordeyonisse ! / Djowe, divant k' el diåle ni t' apice ! /
Danse, danse, ovrî, boe del trapisse ! / Dimwin, å diåle el pwin d' epices.

Dji so l' ovrî do tins ki passe / memwere di fier plin m' bezaece / Dj' a
sovnance / Padzo l' cir rodje d' infier / el ... coléve so ls ovrîs / ki bouxhént e
laminwer / saetchant, rtournant, botlant ...

Dj' a sovnance / del tchanson do lamineu / s' discobatant come on danseu /
Des spites di nier / Des spites di fier / Et l' noer sonk (?) do botleu / loyant a
bote ès rankeur. / Des spite di raedje / Des spites di bråve.

Dj' a sovnance / do tins beni do pwin d' agaesse. / Les cwézninnes tcheyént
dins l' bezaece. / L' ovrî sketéve des saze eures. / Del bire, del gote, do
bouneur. / Dji so l' ovrî do tins ki passe / memwere di fier plin m' bezaece.

Dj' a sovnance / Tot a comincî droci, dins nos verts paxhis. / Des bas, des
hôts forneas, d' Åco a Djerpene, di Djoncret a Gougnye. / Di fier a filon / di
mârtea a pilon / dins nos valêyes, el siderudjeye a flori. / Å long d' Sambe et
Mouze, elle est e trén d' mori. / Des spites d' anoyeu / des spites di
poenneus.

Sicole di rfondou walon d' Bive do 15 d' avri 2025

Dj' a sovance / del tchanson del foidje / di l' eglome, do bordon. / Des spites di feu / des spite di djeu / foirdjeu e naedje [en nage] / el mwaisse å long cindré [tablier] / Des spites di tcholeur / des spites di souweur.

Dji so l' ovrî do tins ki passe / memwere di fier plin m' bezaece / e tins beni do pwin d' agaesse. / Les cwézinnes tcheyént dins l' bezaece.

Tchanson

On soret, des gros canadas

Resploe

On soret [*hareng saur*], des gros canadas / canadas dins l' buze. / On soret, des gros canadas / canadas, canadas dins les peas [*p.d.t. en robe de chambre*].

I. A tâve, el djoû do mariaedje / å banket d' onk di ses fiyoûs / Djôzef fijheut on seur vizaedje [*mine déconfite*]. / El dinner n' esteut nén a s' gosse [*goût*]. / Cwand ç' a stî a s' toû a tchanter, / e keur il ont ataké :...

å resploe

II. L' feye da Toenne a pris del taeye. / Ele groxhit patocosté. / Paret k' c' est nén l' boustifaye / ki lyi fwait craker s' coirset. / Elle a avouvé a s' masseur : / « c' est cwand dj' mindje d' on trop bon cour...

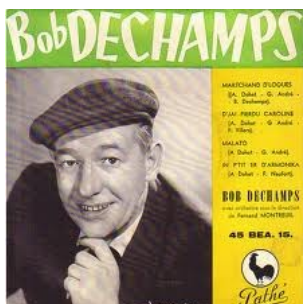
å resploe

III. Dj' a m' cuzén k' est a l' ârmêye. / I doet fé s' terme di sôdârd. / Il a ene calote sins pareye. / Et i n' est djamây sins liârd. / Il a stî trover l' coronel / po k' on lyi mete dins s' gamele...

å resploe

IV. Cwand on vos mete å redjime / pol foete oubén pol gastrite, / dins tos les plats k' on supprime / gn a l' bire, les oûs et les fritches. / Mi dj' a tcheu so on bon medcén : / i m' dene come medicamint.

å resploe

Câzaedje : ?; muzike : ?
tchantaedje : Bob Dechamps. So
VoBuze :
[https://www.youtube.com/watch?
app=desktop&v=UrE1iBRwr04](https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=UrE1iBRwr04)

